

ВІЙСЬКОВИЙ ІНСТИТУТ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ ТА ІНФОРМАТИЗАЦІЇ

ФАКУЛЬТЕТ ВІЙСЬКОВОЇ ПІДГОТОВКИ

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА РОБОТИ З ОСОБОВИМ СКЛАДОМ

Тема 1. Заняття 3.

**Юридична відповідальність
військовослужбовців ЗСУ**

Навчальні питання

- 1. Поняття юридичної відповідальності військовослужбовців.
- 2. Види юридичної відповідальності військовослужбовців.

Література

ВСТУП

- Життєдіяльність ЗС України, інших військових формувань України побудована на принципах єдиноначальності, підтримання твердого статутного порядку, суворої військової дисципліни, безперечного підкорення підлеглих командирам (начальникам).
- Все це визначає особливості військових правовідносин, внутрішнього порядку в ЗС України, характер і суспільну небезпеку правопорушень, які можуть мати місце.

Юридична відповідальність

- Юридична відповідальність це обов'язок правопорушника перетерпіти покарання шляхом позбавлення його певних соціальних, матеріальних, духовних чи особистісних благ чи цінностей, які йому належали до факту правопорушення, від імені держави, на підставі закону або іншого нормативного акту з метою попередження правопорушень в перспективі і відновлення (чи відшкодування) втрачених суб'єктивних прав на матеріальні і духовні цінності.
- Юридична відповідальність настає тільки за вчинення правопорушень.
- Військовослужбовці, залежно від характеру вчиненого правопорушення несуть дисциплінарну, адміністративну, матеріальну, цивільно-правову та кримінальну відповідальність згідно із законом

(ст.26 Закону України „Про Статут внутрішньої служби ЗСУ”)

Види юридичної відповідальності

Адміністративна

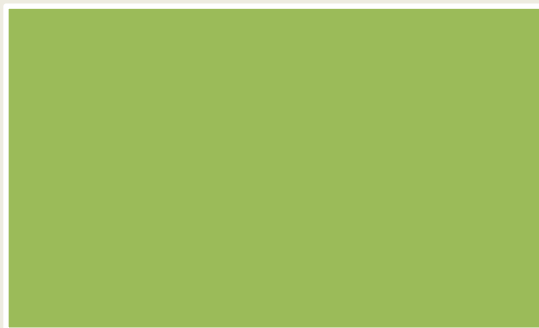
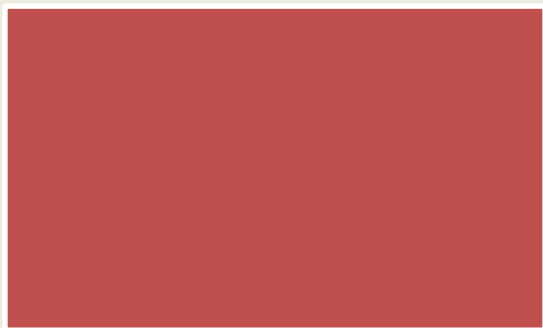
Дисциплінарна

Цивільно-правова

Матеріальна

Кримінальна

Принципи юридичної відповідальності

Особливості юридичної відповідальності військовослужбовців

- діє тільки на військовослужбовців (на відміну від інших громадян законодавством передбачена юридична відповідальність тільки військовослужбовців за скоєння військових злочинів та військових дисциплінарних проступків);
- підвищена міра відповідальності військовослужбовців за скоєння деяких правопорушень, що зумовлено принципом беззастережного підкорення командирам (начальникам). Наприклад, невиконання наказу працівником тягне за собою застосування заходів дисциплінарної відповідальності за нормами законодавства про працю, в той час як невиконання наказу військовослужбовцем може розглядатися як військовий злочин;

Особливості юридичної відповідальності військовослужбовців

- командири (начальники) наділені певними повноваженнями щодо притягнення військовослужбовців до дисциплінарної та матеріальної відповідальності, та порушення кримінальної справи проти них;
- законодавством передбачена наявність певних умов застосування влади командира та порядку притягнення до юридичної відповідальності;
- наявність спеціальних (тільки для військовослужбовців) видів відповідальності (наприклад – попередження про неповну службову відповідність, пониження у військовому званні, позбавлення чергового звільнення);

Особливості юридичної відповідальності військовослужбовців

- можливість настання дисциплінарної відповідальності за скоєні адміністративні проступки;
- звільнення військовослужбовців від юридичної відповідальності, якщо діяння являє собою виконання обов'язків військової служби;
- військовослужбовці не звільняються від матеріальної та цивільно-правової відповідальності, якщо на них накладено дисциплінарне стягнення за скоєне правопорушення.
- За вчинення злочину вони притягуються до кримінальної відповідальності на загальних підставах.

Адміністративне правопорушення (проступок)

- протиправна, винна (умисна чи необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність.
- Адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачена КУпАП, настає, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть за собою, відповідно до закону, кримінальної відповідальності. (ст.9 КУпАП)

Особливості адміністративної відповідальності військовослужбовців

- держава обмежила юрисдикцію цивільних органів влади, щодо притягнення до адмін. відповідальності військовослужбовців (притягуються лише за порушення правил дорожнього руху, правил полювання, рибальства, митних правил, вчинення корупційних діянь, контрабанду, ухилення від виконання законних вимог прокурора тощо);
- до військовослужбовців не застосовуються такі види адміністративних стягнень, як виправні роботи та адміністративний арешт;
- замість накладення адміністративних стягнень, відповідні державні органи, які мають право їх накладати, надсилають матеріали про адміністративні правопорушення командирам військових частин для вирішення питання про притягнення винних до дисциплінарної відповідальності.

Дисциплінарна відповідальність

- це такий вид юридичної відповідальності, який настає за невиконання (неналежне виконання) військовослужбовцем своїх обов'язків, порушення військовослужбовцем військової дисципліни або громадського порядку.
- Особливості притягнення військовослужбовців до дисциплінарної відповідальності в цілому співпадають з особливостями юридичної відповідальності військовослужбовців і регламентуються Законом України „Про Дисциплінарний Статут Збройних Сил України” (далі – ДС)

Види дисциплінарних стягнень

Сержантів (старшин) військової служби за контрактом

Зауваження. Догана. Сувора догана.
Попередження про неповну службову відповідність. Пониження в посаді
Пониження у військовому званні на один ступінь.
Пониження у військовому званні на один ступінь з переведенням на нижчу посаду.
Позбавлення сержантського (старшинського) звання.
Звільнення з військової служби за контрактом за службовою невідповідністю.

ст. 51 ЗУ „Про Дисциплінарний Статут ЗС України”

Молодших і старших офіцерів

Зауваження. Догана. Сувора догана.
Попередження про неповну службову відповідність.
Пониження в посаді.
Пониження у військовому званні на один ступінь.
Звільнення з військової служби за службовою невідповідністю.
Позбавлення військового звання.

ст.68 ЗУ „Про Дисциплінарний Статут ЗС України”

Принципи накладання дисциплінарних стягнень

- 1. Законності та обґрунтованості накладених стягнень.
- 2. Індивідуалізації стягнень
- 3. Своєчасності накладення стягнень
- 4. Гласності
- 5. Регламентації (порядку) накладання стягнень
- 6. Обов'язковості виконання стягнень

Принцип законності та обґрунтованості накладених стягнень

- можуть бути накладені лише визначені ДС стягнення і відповідають військовому званню військовослужбовця і дисциплінарній владі командира (ст. 83 ЗУ „Про ДС”)
- прийняттю рішення про накладення дисциплінарного стягнення може передувати службове розслідування (ст.84 ЗУ „Про ДС”)
- за перевищення наданої дисциплінарної влади командир несе відповідальність відповідно до... законів України (ст.92 ЗУ „Про ДС”)
- під час накладення дисциплінарного стягнення командир не має права принижувати гідність підлеглого (ст.87 ЗУ „Про ДС”)

Принцип індивідуалізації стягнень

- під час накладення дисциплінарного стягнення та обрання його виду враховуються:
- характер та обставини вчинення правопорушення;
- наслідки правопорушення;
- попередня поведінка військовослужбовця;
- тривалість військової служби порушника та рівень знань про порядок служби (ст.86 ЗУ „Про ДС”)
- заборонено накладати стягнення на весь особовий склад підрозділу замість покарання безпосередньо винних осіб (ст.91 ЗУ „Про ДС”)

Принцип своєчасності накладення стягнень

- дисциплінарне стягнення має бути не пізніше ніж за 10 діб від дня, коли командирові (начальникові) стало відомо про правопорушення, а у разі провадження службового розслідування
- протягом місяця від дня його закінчення (ст.87 ЗУ „Про ДС”)

Принцип гласності

- про накладені дисциплінарного стягнення оголошується:
- - рядовим (матросам)–особисто перед строєм;
- - сержантам (старшинам)-особисто, на нараді чи перед строєм сержантів;
- - офіцерському складу та військовослужбовцям військової служби за контрактом-особисто, у письмовому розпорядженні, на нараді чи перед строєм військовослужбовців, які мають не нижчі військові звання (ст.97 ЗУ „Про ДС”);

Принцип регламентації (порядку) накладення стягнень

- накладення дисциплінарного стягнення на військовослужбовця, який входить до складу добового наряду (виконує бойове чергування), за правопорушення, вчинені ним під час несення служби, здійснюється після зміни з наряду (бойового чергування) чи після заміни його іншим військовослужбовцем (ст.99 ЗУ „Про ДС”)
- накладення дисциплінарного стягнення на військовослужбовця, який перебуває у стані сп’яніння, та отримання від нього пояснень проводиться після його протвердження (ст. 90 ЗУ „Про ДС”)
- старший командир не має права скасовувати або пом’якшувати дисциплінарні стягнення, накладені молодшим командиром, з причини суворості стягнення, якщо останній не перевищив наданої йому влади (ст.93 ЗУ „Про ДС”)

Принцип обов'язковості виконання стягнень

- Дисциплінарне стягнення виконується, як правило, негайно, а у виняткових випадках - не пізніше ніж за три місяці від дня його накладення.
- Після закінчення зазначеного строку стягнення не виконується, а лише заноситься до службової картки військовослужбовця.
- Особи, з вини яких не було виконано стягнення, несуть дисциплінарну відповідальність (ст.96 ЗУ „Про ДС”)

Цивільно-правова відповідальність військовослужбовців

- Цивільно-правова відповідальність військовослужбовців настає за порушення договірних зобов'язань або за заподіяння майнового позадоговірного шкоди.
- Головний зміст цивільно-правової відповідальності - відшкодування майнової шкоди, (а при порушенні договірних зобов'язань і сплата неустойки).
- Особливостями цивільно-правової відповідальності є: добровільне відшкодування збитку при усвідомленні своєї провини і необхідності нести відповідальність;
- звернення потерпілого спочатку до порушника за відшкодуванням збитку (у майнових суперечках між організаціями це обов'язково) і можливість у деяких випадках самому потерпілому застосувати санкції.

Цивільно-правова відповідальність військовослужбовців

- Для цивільно-правової відповідальності характерно відшкодування завданої майнової шкоди.
- Питання цивільно-правової відповідальності можуть вирішуватися судами, так і органами управління.
- На відміну від кримінального процесу, де діє презумпція невинності, коли обвинувачений не зобов'язаний доводити відсутність своєї вини, при цивільно-правовій відповідальності необхідно в певних випадках довести свою невинуватість.
- Цивільно-правову відповідальність військовослужбовці несуть лише за заподіяння майнової шкоди військовій частини, установі, організації не при виконанні службових обов'язків.

Матеріальна відповідальність

- Матеріальна відповідальність – це вид юридичної відповідальності військовослужбовців, під якою розуміється встановлений для них обов'язок повного або часткового відшкодування в грошовій формі (в окремих випадках – у натуральній формі) заподіяної матеріальної шкоди державі.

- Матеріальна відповідальність завжди має вираз певної грошової суми, яка утримується з винного на користь держави. За характером стягнення і за призначенням матеріальна відповідальність близька до цивільно-правової. Але поняття матеріальної і цивільно-правової відповідальності не тотожні.
- Військовослужбовці і призвані на збори військовозобов'язані, можуть добровільно відшкодувати заподіяну шкоду державі повністю або частково.
- Ці особи, за згодою командира (начальника) військової частини, можуть відновити пошкоджене майно

Умови притягнення військовослужбовців до матеріальної відповідальності

заподіяння прямої дійсної шкоди (під шкодою розуміють реальні збитки нанесені державі розкраданням, пошкодженням, знищенням, псуванням, втратою чи незаконним використанням військового майна, погіршенням або зниженням його цінності);

наявність протиправної поведінки (така поведінка військовослужбовця, коли він не виконує (виконує недбало) свої службові обов'язки);

наявність причинного зв'язку між протиправною поведінкою та настанням шкоди;

наявність вини у заподіянні шкоди (військовослужбовець визнається винним у заподіянні шкоди, якщо протиправна поведінка вчинена умисно або з необережності)

Матеріальна шкода, заподіяна під час виконання обов'язків військової служби

Правила притягнення військовослужбовців до матеріальної відповідальності залежать від:

їх належності до того чи іншого складу (категорії) військовослужбовців

службово-посадового положення

форми вини при заподіянні шкоди (умисел чи необережність)

характеру втрачених матеріальних цінностей

Обсяги матеріальної відповідальності

• ОБМЕЖЕНА

• ПОВНА

• ПІДВИЩЕНА
• (КРАТНО)

Обмежена матеріальна відповідальність

- за шкоду, заподіяну недбалим виконанням службових обов'язків, передбачених статутами, порадами, інструкціями та іншими нормативними актами – у розмірі заподіяної шкоди, але не більше місячного грошового забезпечення;
- за пошкодження, псування або втрату через необережність майна, виданого в особисте користування – у розмірі заподіяної шкоди, але не більше тримісячного грошового забезпечення

Командири (начальники) військових частин

- ❖ за шкоду, заподіяну державі їх підлеглими – у розмірі заподіяної шкоди, але не більше тримісячного грошового забезпечення, якщо вони своїми розпорядженнями порушили встановлений порядок обліку, зберігання, використання, перевезення військового майна.
- ❖ якщо не вжили належних заходів, передбачених статутами, порадами, інструкціями та іншими нормативними актами щодо запобігання розкраданню, знищенню чи псуванню військового майна, або притягнення винних до відповідальності – у розмірі заподіяної шкоди але не більше місячного грошового забезпечення.

Матеріальна відповідальність у повному розмірі

- умисного знищення, пошкодження, псування, розкрадання, незаконного витрачання військового майна або вчинення інших умисних протиправних дій;
- приписки у нарядах та інших документах фактично не виконаних робіт,
- перекручування звітних даних і обману держави в інших формах;
- заподіяння шкоди особою, яка перебувала у нетверезому стані;
- дій (бездіяльності), що мають ознаки злочину;
- недостачі, а також знищення або псування військового майна, переданого їм під звіт для зберігання, перевезення, використання чи для іншої мети

Підвищена (кратна) матеріальна відповідальність

- Військовослужбовці за шкоду, заподіяну розкраданням, марнотратством або втратою зброї та боєприпасів, оптичних приладів, засобів зв'язку, спеціальної техніки, льотно-технічного, спеціального, морського і десантного обмундирування, штурманського спорядження, спеціального взуття і одягу, інвентарних речей та деяких інших видів військового майна, несуть матеріальну відповідальність у 2-10 кратному розмірі вартості майна.

Постановою КМУ від 02.11.1995 № 880 встановлена наступна кратність:

Кратність	Матеріальна відповідальність
10-ти кратна	за вогнепальну та холодну зброю, боєприпаси, вибухові речовини і засоби підриву, висадження;
5-ти кратна	за спеціальне спорядження, хутряні вироби та інші інвентарні речі, засоби індивідуального захисту, оргтехніку, спеціальні технічні засоби
3-х кратна	за агрегати, запасні частини і прилади, оптичні прилади, пальне, масла, спирти, спеціальні рідини тощо;
2-х кратна	малогабаритні засоби зв'язку, надувні переплавні засоби, засоби малої механізації і продукти харчування.

Обставини, що виключають матеріальну відповідальність

- Коли завдана шкода є наслідком непереборної сили
- Не встановлені винні особи
- Смерть винної особи
- Коли шкоду заподіяно внаслідок виконання наказу старшого начальника або виправданого в конкретних умовах службового ризику, або правомірних дій

Кримінальна відповідальність

- Регламентована нормою кримінального права. У кримінальному законі визначається, що саме є злочином і забороняється під страхом покарання.
- Кримінальний закон виділяє суспільно небезпечне діяння, визначає його межі і характерні риси, закріплюючи його типові ознаки.
- У той же час необхідно мати на увазі, що військовослужбовці за скоєння державних і загальнокримінальних злочинів несуть кримінальну відповідальність на загальних, єдиних підставах з іншими особами.
- Однак кримінальне законодавство містить ряд норм, що застосовуються у зв'язку з вчиненням злочину лише до військовослужбовців.
- Ці норми охороняють військові суспільні відносини від злочинних посягань, відображають особливості встановленого порядку несення військової служби.

Кримінальна відповідальність

- Притягнення до кримінальної відповідальності означає вищу ступінь державного осуду, як правопорушника, так і вчиненого правопорушення і тягне за собою застосування найбільш суворих санкцій, що виражаються в обмеженні злочинця в його особистих немайнових правах.
- Відмінними особливостями кримінальної відповідальності від інших видів юридичної відповідальності є те, що кримінальна відповідальність покладається тільки за скоєний злочин, особливим державним органом - судом, і лише в особливому, кримінально-процесуальному порядку;
- її наступ супроводжується (як правило) призначенням винному особливої міри державного примусу - кримінального покарання; стан судимості як специфічного його наслідки.

